

Werken aan meedoen

Opdrachtgever: Gemeente Leeuwarden
Uitvoering: Lectoraat Sociale Interventie
Instituut Zorg&Welzijn
Noordelijke Hogeschool Leeuwarden
Datum: Januari 2008

Werken aan meedoen

**Een onderzoek naar de ontwikkelpilot Wmo
van de Gemeente Leeuwarden**

Drs. Nynke Boonstra

Drs. Anneke Stam

Dr. Lineke Verkooijen

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	6
1 INTRODUCTIE	8
1.1 INLEIDING	8
1.2 ONTWIKKELPILOT WMO GEMEENTE LEEUWARDEN	8
2 HET ONDERZOEK	10
2.1 INLEIDING	10
2.2 VRAAGSTELLING	10
2.3 METHODE VAN ONDERZOEK	11
2.4 VALIDITEIT EN BETROUWBAARHEID	14
2.5 ANALYSE	16
3. RESULTATEN	17
DEELONDERZOEK PREVENTIESTRATEGIEËN	17
3.1 INLEIDING	17
3.2 DOELEN, DOELGROEPEN EN ACTIVITEITEN	17
3.3 BEOOGDE EN GEREALISEERDE RESULTATEN	18
3.4 REGIE VAN DE GEMEENTE LEEUWARDEN	27
4. RESULTATEN	30
DEELONDERZOEK PERCEPTIE VAN DE OMGEVING	30
4.1 INLEIDING	30
4.2 RESPONS & SOCIAAL DEMOGRAFISCHE GEGEVENS	30
4.3 UITWERKING PER DIMENSIE	32
4.3.1 <i>Dimensie 1 mening over dak en thuislozen in het algemeen</i>	32
4.3.2 <i>Dimensie 2 reactie op dak en thuislozen</i>	32
4.3.3 <i>Dimensie 3 interactie met dak en thuislozen</i>	33
4.3.4 <i>Dimensie 4 gevolgen voor de woon/werk omgeving</i>	34
4.3.5 <i>Dimensie 5 ervaren overlast</i>	34
4.3.6 <i>Dimensie 6A Invloed volgens bezoekers</i>	36
4.3.7 <i>Dimensie 6B Invloed volgens bewoners</i>	37
4.3.8 <i>Dimensie 6C Invloed volgens winkeliers</i>	37
4.4 SAMENHANG TUSSEN DE VERSCHILLENDE DIMENSIES	38
5. CONCLUSIES & AANBEVELINGEN	41
5.1 INLEIDING	41
5.2 DEELONDERZOEK PREVENTIESTRATEGIEËN	41
5.3 DEELONDERZOEK PERCEPTIE VAN DE OMGEVING	44
6. GERAADPLEEGDE BRONNEN	49

Bijlagen

1. Achtergrondinformatie maatschappelijke opvang	1
2. Skrep	4
3. Ex-gedetineerden	10
4. Deconcentratie	14
5. Gerelateerde projecten	18
6. Inventarisatielijst projecten	19
7. Interviewlijst bewoners van de Terp en Sociaal Pension Sneek	21
8. Perceptievragenlijsten	22
9. Factoranalyse vragenlijst perceptie	38
10. Sociaal demografische gegevens	39
11. Statistische uitwerking per dimensie	41
12. Associatie tussen de verschillende dimensies	47

Samenvatting

Met de invoering van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) per 1 januari 2007 heeft het ministerie van VWS het prestatieveld 'maatschappelijke opvang, vrouwenopvang, verslavingszorg en OGGZ', met als invalshoek (1) 'de regiefunctie' en (2) 'regionale samenwerking' toegewezen aan de Gemeente Leeuwarden als ontwikkelpilot.

De doelstelling van de ontwikkelpilot is tweeledig en luidt als volgt:

- A. Het ontwikkelen en toepassen van preventiestrategieën, gericht op het voorkómen van instroom in de maatschappelijke opvangvoorzieningen (MO).
- B. Het verder vormgeven en operationaliseren van een integrale benadering op de levensgebieden wonen, (gezondheids)zorg, inkomen, maatschappelijke participatie, dagbesteding en arbeid van de brede doelgroep van dak- en thuislozen, al dan niet met verslavingsgedrag en psychische stoornissen, met als uiteindelijk doel:
 - Het verbeteren van de positie van de doelgroep.
 - Het vergroten van de maatschappelijke participatie van de doelgroep (via onder meer één of andere vorm van arbeid).
 - Het verminderen van het aantal overlastgevende zorgmijders.

De activiteiten van de ontwikkelpilot Wmo moeten er tevens toe leiden dat de opvattingen van de burgers in Leeuwarden over de aanwezige dak- en thuislozen in het straatbeeld positiever worden (vastgesteld via onafhankelijk onderzoek, in een voor- en nameting).

De Gemeente Leeuwarden legt aan het ministerie van VWS verantwoording af over de resultaten van de ontwikkelpilot. Het lectoraat Sociale Interventie van het instituut Zorg en Welzijn van de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden is gevraagd hier een bijdrage aan te leveren door via onafhankelijk onderzoek en voor zover mogelijk, na te gaan wat de doelgerichte acties of deelprojecten van de ontwikkelpilot opleveren in relatie tot de geformuleerde doelstellingen.

Uitgebreid bureauonderzoek is gedaan naar de deelprojecten Skrep, Ex gedetineerden en Deconcentratie. Tevens zijn enkele gerelateerde projecten bestudeerd.

In 2006 en in 2007 zijn straatinterviews gehouden om de (ontwikkeling in) perceptie van de bezoekers van de binnenstad van Leeuwarden in beeld te brengen. Gelijktijdig zijn bewoners en winkeliers van de binnenstad met een schriftelijke vragenlijst benaderd.

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat bij Skrep alle beoogde resultaten zijn bereikt. Van het project Deconcentratie is één van de drie geplande kleinschalige voorzieningen in de regio gerealiseerd, voor de andere twee volgt realisatie in 2008. Opvallend binnen de gerealiseerde voorziening van Deconcentratie is dat voor alle deelnemers een vooruitgang is waar te nemen op de participatieladder in vergelijking met de voorgaande situatie. De positie van de deelnemers bij de deelprojecten Skrep en Deconcentratie is tijdens de looptijd van de projecten sterk verbeterd wat betreft de arbeidsparticipatie, woonsituatie, dagstructurering en psychosociaal functioneren. Dit blijkt zowel uit de cijfers, de mening van de hulpverleners als de ervaringen van de deelnemers. Voor het project Ex-gedetineerden zijn geen kwantitatieve gegevens beschikbaar om de doelen van het project te kunnen toetsen. Betrokkenen duiden dit project wel als een voor de doelgroep passende en veelbelovende strategie, maar het project verloopt nog niet optimaal. Gevonden verbeterpunten hebben betrekking op: samenwerking/informatie-uitwisseling tussen alle betrokken instanties, kwantitatieve gegevensverzameling en niet alleen “poen, pas en dak”, maar ook uitvoering geven aan toeleiding naar arbeid en zorg.

Uit het onderzoek onder de bewoners, bezoekers en winkeliers van de binnenstad van Leeuwarden komt naar voren dat men de aantrekkelijkheid van de binnenstad van Leeuwarden gemiddeld met een 7 beoordeelt. Bewoners, bezoekers en winkeliers ervaren over het algemeen weinig invloed van dak- en thuislozen op de waarde van de panden, op de aantrekkelijkheid van de buurt en op het gevoel van veiligheid. Wel ervaren bewoners en winkeliers tijdens de tweede meting meer overlast van dak- en thuislozen terwijl de bezoekers juist minder overlast ervaren. Zowel de bewoners, winkeliers als de bezoekers hebben weinig interactie met dak- en thuislozen, voor de bezoekers hangt weinig interactie samen met een positievere mening over dak- en thuislozen.

Aanbevolen wordt de ontwikkeling van de perceptie van de bewoners, bezoekers en winkeliers van de binnenstad van Leeuwarden nog enige jaren te blijven volgen. Dit mede omdat het project Deconcentratie enige vertraging heeft opgelopen. In plaats van de beoogde drie, is er in de onderzoeksperiode één kleinschalige voorziening buiten Leeuwarden gerealiseerd.

1 Introductie

1.1 Inleiding

Op 1 januari 2007 is de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) in werking getreden. De Wmo is een samenlevingswet; 'Meedoen' is het devies, participatie, ook voor kwetsbare burgers. De Wmo wil mensen, indien nodig, ondersteunen in hun deelname aan de samenleving, in hun zelfredzaamheid om maatschappelijk te kunnen participeren. De Wmo omvat negen prestatievelden;

1. Leefbaarheid en sociale samenhang in dorp, wijk en buurt.
2. Preventieve ondersteuning van jeugdigen.
3. Informatie, advies en cliëntondersteuning.
4. Ondersteuning van mantelzorgers en vrijwilligers.
5. Bevorderen van participatie door mensen met beperkingen.
6. Verlenen van voorzieningen aan mensen met beperkingen.
7. Maatschappelijke opvang (MO), waaronder vrouwenopvang en huiselijk geweld.
8. Openbare geestelijke gezondheidszorg (OGGZ).
9. Ambulante verslavingszorg.

1.2 Ontwikkelpilot Wmo gemeente Leeuwarden

Het ministerie van VWS heeft het prestatieveld 'MO, vrouwenopvang, verslavingszorg en OGGZ', met als invalshoek (1) '*de regiefunctie*' en (2) '*regionale samenwerking*' toegewezen aan de Gemeente Leeuwarden als ontwikkelpilot. De Gemeente Leeuwarden voegt daar aan toe de invalshoeken samenloop Wet Werk en Bijstand (WWB) en de functies ondersteunende (OB) en activerende begeleiding (AB) uit de AWBZ. Dit laatste omdat de WWB en de functies OB en AB voor het overgrote deel van toepassing zijn op de doelgroep in het prestatieveld. De toepassing van de AWBZ-functies wordt, omdat deze (nog) geen onderdeel vormen van de Wmo, in de ontwikkelpilot in overleg met het zorgkantoor beproefd.

Bijlage 1 geeft achtergrondinformatie over de maatschappelijke opvang, de problematiek van de dak- en thuislozen en de visie van de gemeente Leeuwarden op de aanpak van de doelgroep van dit prestatieveld.

Doelgroep

Het project richt zich primair op de doelgroep gemarginaliseerde dak- en thuislozen, al dan niet met verslavingsproblemen en psychische stoornissen, al dan niet opgenomen in een maatschappelijke opvang voorziening. Daarnaast richt

het project zich op de mensen die het risico lopen tot de primaire doelgroep te gaan behoren. Hieronder vallen in het bijzonder mensen die door het leveren van woonoverlast of door schulden uit hun huis gezet kunnen worden.

De **doelstelling** van de ontwikkelpilot is tweeledig en luidt als volgt:

- C. Het ontwikkelen en toepassen van preventiestrategieën, gericht op het voorkómen van instroom in de maatschappelijke opvang voorzieningen.
- D. Het verder vormgeven en operationaliseren van een integrale benadering op de levensgebieden wonen, (gezondheids)zorg, inkomen, maatschappelijke participatie, dagbesteding en arbeid van de brede doelgroep van dak- en thuislozen, al dan niet met verslavingsgedrag en psychische stoornissen, met als uiteindelijk doel:
 - Het verbeteren van de positie van de doelgroep.
 - Het vergroten van de maatschappelijke participatie van de doelgroep (via onder meer één of andere vorm van arbeid).
 - Het verminderen van het aantal overlastgevende zorgmijders.

De activiteiten van de ontwikkelpilot Wmo moeten er tevens toe leiden dat de opvattingen van de burgers in Leeuwarden over de aanwezige dak- en thuislozen in het straatbeeld positiever worden (vastgesteld via onafhankelijk onderzoek, in een voor- en nameting).

Nevendoelstelling

Behalve bovengenoemde doelstellingen moet de pilot in het kader van de uitvoering van de Wmo effectieve strategieën opleveren voor:

- De regie van de gemeente op de keten van voorzieningen.
- Samenwerking en taakverdeling tussen gemeenten onderling.
- Het uitoefenen van de functie van centrumgemeente.

De Gemeente Leeuwarden legt aan het ministerie van VWS verantwoording af over de resultaten van de ontwikkelpilot. Het lectoraat Sociale Interventie van het instituut Zorg en Welzijn van de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden is gevraagd hier een bijdrage aan te leveren door via onafhankelijk onderzoek en voor zover mogelijk, na te gaan wat de doelgerichte acties (of deelprojecten) van de ontwikkelpilot opleveren in relatie tot de geformuleerde doelstellingen. Deze notitie betreft de rapportage van dit onderzoek.

2 Het onderzoek

2.1 Inleiding

Zoals in het introductiehoofdstuk vermeld, moet het onderzoek, dat in dit rapport beschreven is, input leveren voor de verantwoording die de gemeente Leeuwarden aan het ministerie van VWS aflegt over de resultaten van de ontwikkelpilot.

2.2 Vraagstelling

De **centrale vraagstelling** van het onderzoek luidt:

Wat leveren de doelgerichte acties (of deelprojecten) van de ontwikkelpilot op in relatie tot de geformuleerde doelstelling?

Vanwege de complexiteit van het onderzoek is gekozen voor twee deelonderzoeken

- A. Preventiestrategieën.
- B. Perceptie van de omgeving.

A. Deelonderzoek preventiestrategieën

De vraagstelling van het deelonderzoek preventiestrategieën luidt:

1. Zijn er passende preventiestrategieën ontwikkeld voor de verschillende 'risicogroepen' voor maatschappelijke uitsluiting en marginalisering, die gericht zijn op het voorkómen van instroom in de maatschappelijke opvang voorzieningen. Zo ja, waaruit blijkt dat?
2. Welke strategieën zijn veelbelovend (minimaal effectief) gebleken voor:
 1. de regie van de gemeente op de keten van voorzieningen;
 2. samenwerking en taakverdeling tussen gemeenten onderling;
 3. het uitoefenen van de functie van centrumgemeente.

Daarbij zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

1. Hoe is het project gerealiseerd in de projectperiode:
 - a. Welke activiteiten zijn binnen het project ontwikkeld?
 - b. Hoe is de regie van Leeuwarden op de keten van voorzieningen geweest?
 - c. Hoe is de samenwerking en taakverdeling tussen gemeenten onderling verlopen?

2. Welke preventiestrategieën zijn ingezet voor welke risicogroep?
3. Welke resultaten (in ieder geval m.b.t. arbeidssituatie, dagstructurering en woonsituatie) worden met welke strategie nagestreefd? In hoeverre laten rapportages etc. zien dat deze resultaten bereikt zijn?
4. In hoeverre beoordelen de direct betrokkenen de preventiestrategieën als passend.
5. Hoe beoordelen de direct betrokkenen het project in het licht van (1) regie, (2) positie als centrumgemeente en (3) samenwerking.

B. Deelonderzoek perceptie omgeving

De vraagstelling voor het deelonderzoek naar de perceptie van de omgeving luidt:

1. Wat vinden bewoners en bezoekers van dak- en thuislozen in het algemeen?
2. Wat vinden bewoners en bezoekers van de aanwezigheid van dak- en thuislozen in de binnenstad?
3. Welke invloed heeft de aanwezigheid van dak- en thuislozen in de beleving van bewoners van de binnenstad op 'wonen en welzijn'?
 - Waarde woning
 - Aantrekkelijkheid buurt
 - Ervaren overlast
 - Gevoel van veiligheid
4. Welke invloed heeft de aanwezigheid van dak- en thuislozen in de beleving van bezoeker van de binnenstad op 'winkelplezier'?
 - Aantrekkelijkheid winkelgebied
 - Ervaren overlast
 - Gevoel van veiligheid
5. In hoeverre is er sprake van interactie tussen dak- en thuislozen en bewoners/bezoekers?

2.3 Methode van onderzoek

Om een antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvragen zijn de volgende onderzoeksactiviteiten ondernomen:

A. Deelonderzoek preventiestrategieën

Met betrekking tot het deelonderzoek preventiestrategieën zijn de volgende projecten bestudeerd:

1. Skrep In bijlage 2 is meer informatie over het 'Skrep-project' te vinden.
2. Ex-gedetineerden In bijlage 3 is meer informatie over het project 'Ex-gedetineerden' opgenomen.

3. Deconcentratie In bijlage 4 is het project 'Deconcentratie' beschreven.
4. Andere gerelateerde projecten. Indien van toepassing wordt hierover in het resultatenhoofdstuk verslag gedaan. In bijlage 5 zijn de betreffende projecten kort benoemd.

Met behulp van bureauonderzoek zijn alle beschikbare documenten over deze projecten geanalyseerd. Deze informatie is de onderzoekers beschikbaar gesteld door de Gemeente Leeuwarden. De bestudeerde documenten per project zijn:

- het projectvoorstel;
- rapportages van overlegsituaties en/of;
- voortgangsevaluaties en/of –rapportages;
- cijfers over deelname en resultaten project en/of;
- cijfers over verwervingscriminaliteit en/of;
- de eindevaluatie.

In bijlage 6 is de inventarisatielijst opgenomen die is voorgelegd aan de verantwoordelijke ambtenaren, om nadere informatie over de betreffende projecten te verzamelen.

Daarnaast is per project via kwantitatieve en/of kwalitatieve onderzoeksmethoden geprobeerd waar mogelijk relevante aanvullende informatie te verzamelen:

- Skrep: getracht is via de politie gegevens te verkrijgen over de verwervingscriminaliteit van de deelnemers van dit project. Dit bleek niet mogelijk. Wel zijn gegevens over criminaliteit over de totale doelgroep verkregen.
- Ex-gedetineerden: naast het schriftelijke materiaal en een door de projectleider ingevulde inventarisatielijst zijn er geen verdere gegevens verzameld.
- Deconcentratie: Over de sociale positie van de doelgroep van dit project is aanvullende informatie verzameld met behulp van de HoNOS (Health of the Nation Outcome Scale) (Mulder, 2001), een scorelijst die door de hulpverleners wordt ingevuld over hun cliënten. Tabel 2.1 toont de vier domeinen van de HoNOS onderverdeeld in de 12 items. Op drie meetmomenten is de HoNOS ingevuld om na te gaan of zich veranderingen in psychisch en sociaal functioneren van de cliënt hebben voorgedaan.

Tabel 2.1: Aspecten HoNOS

Domein	Item
Gedragsproblemen	1. hyperactief, agressief, destructief of geagiteerd gedrag
	2. opzettelijke zelfverwonding
	3. problematisch alcohol- of druggebruik
Beperkingen	4. cognitieve problemen
	5. lichamelijke problemen of handicaps
Symptomatologie	6. problemen als gevolg van wanen en hallucinaties
	7. problemen met depressieve stemming
	8. overige psychische en gedragsproblemen
Sociale problemen	9. problemen met relaties
	10. ADL-activiteiten
	11. problemen met woonomstandigheden
	12. mogelijkheden voor het gebruiken en verbeteren van vaardigheden: beroep en vrije tijd

Alle items kunnen worden gescoord op de vijfpuntsschaal:

- 0 = geen probleem;
- 1 = licht;
- 2 = matig;
- 3 = vrij ernstig;
- 4 = ernstig tot zeer ernstig probleem.

Voor de hulpverlening betekenen de scores 1 en 2 dat dit aandachtspunten zijn en de scores 3 en 4 dwingen tot directe actie.

Bij de populatie die vanuit de maatschappelijke opvang in Leeuwarden is verhuisd naar de maatschappelijke opvang in Sneek (als onderdeel van de Deconcentratie) is voor en na de verhuizing een semi-gestructureerd interview afgenomen om de verwachtingen en ervaringen van deze groep in kaart te brengen (bijlage 7).

B. Deelonderzoek perceptie van de omgeving

Voor het deelonderzoek 'perceptie van de omgeving' is een vragenlijst ontwikkeld. Door middel van literatuuronderzoek is gezocht naar aspecten van perceptie rond dak- en thuislozen. Met behulp van deze aspecten is vervolgens een concept-vragenlijst samengesteld. Dit concept is ter beoordeling voorgelegd aan vier inhoudsdeskundigen: ambtenaren van de gemeente Leeuwarden en hulpverleners en/of wetenschappers. De definitieve vragenlijst meet de perceptie van mensen over dak- en thuislozen in het algemeen en in Leeuwarden.

Met deze perceptievragenlijst zijn in juli 2006 en in juli 2007 benaderd:

- bezoekers
- bewoners
- winkeliers

van de binnenstad van Leeuwarden.

De bezoekers zijn op straat geïnterviewd, de bewoners zijn per post benaderd en de winkeliers zijn persoonlijk benaderd om de vragenlijst in te vullen. Er is onderzoek gedaan op drie locaties waar regelmatig dak en thuislozen gesignaleerd worden, verspreid over de binnenstad van Leeuwarden. Het betreft:

1. Centrum nabij Mercuriusfontein
2. De Tuinen
3. Zuidergrachtswal

De perceptievragenlijst is in bijlage 8 opgenomen.

2.4 Validiteit en betrouwbaarheid

De validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek is gewaarborgd doordat:

- Er gekozen is voor een multi-method aanpak. Elke methode kent z'n beperkingen en daarmee z'n eigen blinde vlekken. Door via meerdere methoden data te verzamelen wordt de kans op blinde vlekken verkleind.
- Er gewerkt is met een onderzoeksteam van 3 onderzoekers en verschillende onderzoeksassistenten die elkaar in de verschillende fasen steeds kritisch feedback gegeven hebben.
- Er gebruik gemaakt is van een gevalideerd en betrouwbaar meetinstrument (incl. methode) om de sociale positie van een deel van de doelgroep vast te stellen: de HoNOS (alpha = .78 en ICC = .92) (Mulder, et al 2004).
- De eerste twee metingen van de HoNOS gecontroleerd zijn door, en besproken zijn met een lid van het onderzoeksteam.
- Voorafgaand aan het invullen van de HONOS, ten behoeve van de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid, de hulpverleners getraind zijn in het gebruik van de HoNOS.
- De perceptievragenlijst is ontwikkeld op basis van literatuuronderzoek (contentvalidity) en feedback van deskundigen (facevalidity).
- Voorafgaand aan het afnemen van de perceptie-interviews, ten behoeve van de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid, de interviewers getraind zijn in het afnemen van de perceptievragenlijst. Tijdens deze interviewtraining is

aandacht besteed aan het kennen van de vragenlijst, het eenduidig toelichten van de informant, gespreksvoering, alleen antwoord van de informant registreren en opmerkelijke zaken opschrijven.

- Voor de statische validiteit en betrouwbaarheid van de perceptievragenlijst de in tabel 2.2 gepresenteerde parametrische toetsresultaten zijn gevonden.

Tabel 2.2 Betrouwbaarheid perceptievragenlijst

Subschaal	Bewoner	Winkelier	Bezoeker	Crombach's α
Schaal A (6 items)				.18 (N= 617)
Schaal B (5 items)				.63 (N= 612)
Schaal CD (8-8-6 items)	.90 (N= 189)	.85 (N= 80)	.78 (N= 305)	
Schaal E groot (22 items)				.94 (N= 415)

- Op basis van de parametrische toetsresultaten is de itemverdeling per thema voorafgaand aan de analyse aangepast. Dit heeft geleid tot 5 dimensies die in onderstaand schema zijn weergegeven. De parametrische toetsresultaten zijn uitgebreid opgenomen in bijlage 9.

Tabel 2.3: Betrouwbaarheid en validiteit dimensies perceptievragenlijst

Dimensie	Vragen	Betrouwbaarheid en validiteit
1. Mening over dak- en thuislozen in het algemeen	A2, A4, E18	.74 en 1 factor
2. Reactie op dak- en thuislozen	A3, A5, A6	.72 en 1 factor
3. Interactie met dak- en thuislozen	B7, B8, B9, B10, B11	.63 en 1 factor
4. Gevolgen voor de woon/werk omgeving	C16D16x1, C16D16x2, C16D16x3	.82 en 1 factor
5. Ervaren overlast	E20x1, E20x2, E20x3, E20x4, E20x5, E20x6, E20x6, E20x7, E20,8, E20x9, E20x10, E20x11, E20x12, E20x13, E20x14, E20x15	.93 en 1 factor
6A. Invloed volgens bezoekers	C13D13, C15D15, C16D16x4	.65 en 1 factor
6B. Invloed volgens bewoners	C12, C13D13, C14D14, C5D15, C16D16x4	.89 en 1 factor
6C. Invloed volgens winkeliers	C13D13, C14D14, C15D15, C16D16x4	.80 en 1 factor

- Er twee metingen zijn gedaan om een verandering in de perceptie te kunnen vaststellen. De metingen zijn beide in juli afgenomen (2006 en 2007). Bij beide metingen is gebruik gemaakt van dezelfde vragenlijst zodat gevonden resultaten goed met elkaar vergeleken kunnen worden (test-hertest betrouwbaarheid).
- In het benaderen van de respondenten van de perceptiemeting gebruik is gemaakt van variatiedekking. Bij de bezoekers is gericht gezocht naar respondenten met een uiteenlopende leeftijd, van verschillende geslachten, verschillend opleidingsniveau en verschillende burgerschapsstijlen. Bij de eerste meting zijn alle winkeliers in het onderzoeksgebied benaderd. De

winkeliers die de eerste keer hebben meegedaan zijn voor de tweede meting opnieuw benaderd. Aangezien de vragenlijsten veelal door verschillende medewerkers zijn ingevuld is bij de analyse gebruik gemaakt van ongepaarde toetsen. Bij de eerste meting zijn alle bewoners van het onderzoeksgebied benaderd. Bij de tweede meting is volstaan met een steekproef hieruit.

- Zowel de database van de HoNOS als die van de perceptievragenlijsten, na invoering door de één, zijn gecontroleerd door een ander lid van het onderzoeksteam.

2.5 Analyse

De verzamelde data van de HoNOS- en perceptievragenlijsten zijn in SPSS, versie 14,0 ingevoerd. SPSS is een programma voor statistische analyse van onderzoeksresultaten. De in SPSS ingevoerde gegevens zijn geanalyseerd met de geëigende statistische bewerkingen. De overige data zijn opgeslagen in tekstbestanden. Deze tekstbestanden zijn door meerdere leden van het onderzoeksteam onafhankelijk van elkaar geanalyseerd. Tussenresultaten zijn met een focusgroep bestaande uit stakeholders van de Gemeente Leeuwarden en van de verschillende projecten, bediscussieerd.

3 Resultaten deelonderzoek preventiestrategieën

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de resultaten van het deelonderzoek preventiestrategieën.

3.2 Doelen, doelgroepen en activiteiten

In tabel 3.2 wordt een overzicht gegeven van doelen, doelgroep en activiteiten van de 3 projecten.

Het project Ex-gedetineerden is gericht op het voorkomen van recidive en/of afglijden naar de goot. Bij de projecten Skrep en Deconcentratie is het uiteindelijke doel vooral gericht op het bevorderen van maatschappelijk participatie van mensen.

De Maatschappelijke Opvang onderscheidt de volgende functies en doelen van de voorzieningen.

Preventie is het voorkomen dat kwetsbare mensen buiten de boot vallen of herhaling (bijvoorbeeld bij mishandeling), zodat deze mensen geen beroep hoeven te doen op de opvangvoorzieningen.

Opvang bestaat uit het bieden van bed, bad en brood (ook wel asiel genaamd).

Handhaving is het voorkomen dat mensen steeds hulpbehoevender worden en het begeleiden en ondersteunen om op het eigen niveau te kunnen functioneren.

Herstel heeft betrekking op alle activiteiten die de zelfredzaamheid bevorderen en mensen terug brengen tot enig niveau van zelfstandig functioneren

Het project Ex-gedetineerden richt zich met name op “Preventie”, terwijl bij de andere projecten de nadruk ligt op “Handhaving” en “Herstel”. “Opvang” geschiedt bij het Deconcentratieproject, maar ook bij het WWW-onderdeel van Skrep (werken, wonen en welzijn project) en tevens bij het project Ex-gedetineerden. Gezien de overlap in de drie doelgroepen is het niet ondenkbaar dat dezelfde mensen deelnemen aan meer dan een van deze projecten (bijvoorbeeld Ex-gedetineerden en Skrep). Dit zal niet vaak tegelijkertijd plaats vinden. Eerder is het mogelijk dat mensen van het ene project op een later moment in een ander project terecht komen.

3.3 Beoogde en gerealiseerde resultaten

Tabel 3.2 toont het beoogde en het bereikte resultaat per project.

Algemeen

In het algemeen geldt voor alle projecten de verwachting dat het project tot een vermindering van de criminaliteit bij de doelgroep leidt. Er blijken echter nauwelijks specifieke gegevens over de doelgroep te krijgen te zijn.

De verslaggeving in het kader van de versnelde afhandeling veelplegers (VAV) geeft wel enige algemene cijfers. Uit het Jaarverslag VAV (2006) blijkt dat ten opzichte van 2005:

- er in 2006 minder actieve veelplegers zijn;
- het aantal aanhoudingen gedurende 2006 afneemt;
- het aantal bekeuringen afgenomen is (40%);
- het aantal overlastmeldingen “ zwervers” is afgenomen (40%);
- het aantal meldingen in verband met drugsoverlast licht gedaald is.

In 2007 is het aantal overlastmeldingen en bekeuringen weer toegenomen, echter niet tot het niveau van 2005. Er is steeds meer grip op bepaalde veelplegers die met een beperkt aantal mensen verantwoordelijk zijn voor 50% van de overlast en 175 van de 340 bekeuringen. Met diverse instanties zijn afspraken gemaakt om de overlast op bepaalde locaties aan te pakken.

Skrep

Uit het bureau-onderzoek is gebleken dat bij Skrep alle beoogde resultaten bereikt zijn.

1. Skrep heeft in 2006 gemiddeld 45 deelnemers per dag voor dagbesteding bij de van laag- tot hoogdrempelige projecten. In totaal hebben 150 mensen deelgenomen.
2. Het aantal bedrijven waarmee inmiddels wordt samengewerkt is hoger dan het beoogde aantal van acht. Bijlage 2 geeft hierover meer informatie.
3. De individuele positie van de deelnemers is op een aantal aspecten aanzienlijk verbeterd. Tabel 3.3 toont de veranderingen van 45 personen die aan Skrep en het deelproject WWW hebben deelgenomen over de projectperiode 2006-2007. (Verslaglegging van deze 45 trajecten, 2007).

Tabel 3.1: Doelgroepen en activiteiten per preventiestrategie

	Skrep	Deconcentratie	Nazorg ex-gedetineerden
Doel	Op straat levende mensen te activeren via dagbesteding en werkprojecten, met als uiteindelijk doel maatschappelijke participatie. Tevens toeleiding naar voorzieningen en huisvesting (Met name deelproject WWW; wonen, werken, welzijn).	Ontwikkelen van een breed gedifferentieerd aanbod in Leeuwarden en de regio zodat er minder instroom en een snellere door- en uitstroom in de MO voorzieningen gerealiseerd wordt. Belangrijk doel is ook doorstroming naar zelfstandige(r) vormen van opvang of wonen.	Het maximaliseren van de kans voor deelnemers om hun leven opnieuw in te richten op het gebied van wonen, opleiding en arbeid om zodoende recidive en/of afglijden naar de goot zoveel mogelijk te voorkomen.
Doelgroep	Dak- en thuisloze mensen die zwerven in Leeuwarden. Meestal met verslavingsproblematiek, vaak in combinatie met psychische problemen. Aantal: rond de 200	Dak- en thuislozen, vaak met problemen met het dagelijks functioneren - veelal als gevolg van psychische en verslavingsproblematiek-, gevolgd door problemen rond huisvesting en financiën.	Ex-gedetineerden met Leeuwarden als domicilie die na ontslag uit de detentie inrichting niet beschikken over woning en werk, waaronder naast dak- en thuislozen ook veelplegers, verslaafden
Deelnemers	De kern bestaat uit 45 personen. Daaromheen een wisselend aantal. Totaal rond 120. Het project WWW heeft plaats voor 8 deelnemers.	Bewoners van de gedeconcentreerde woonvorm komen voor de helft uit de regio en voor de andere helft vanuit de MO in Leeuwarden (verplaatsing)	Tussen januari en september 2007, 251 vrijlatingen. Van 150 wordt een einddatum verstrekt. Hiervan beschikken 30 mensen niet over geldige identiteitspapieren. 97 Ex-gedetineerden hebben recht op een uitkering, waarvan 73 een Wwb-uitkering. 50 Personen hebben geen adres.
Activiteiten	Aanbieden van arbeidsactiviteiten en dagbesteding als middel tot reactivering Intensieve begeleiding binnen Wonen-Werken-Welzijn project	Na verhuizing naar de locatie in Sneek en inrichting van huis en tuin zijn er voor de bewoners passende activiteiten gezocht. Visie is dat mensen binnen structuur en huisregels zoveel mogelijk verantwoordelijkheid dragen en zelfstandig wonen. Het hebben van dagactiviteiten is een voorwaarde.	Activiteiten: Er is een aanpak ontwikkeld om door het verschaffen van een identiteitsbewijs, uitkering, dak en zorg afglijden naar de goot voorkomen. Als het ontslag uit detentie in aantocht is worden er al acties ondernomen, zoals aanvragen ID bewijs en of voorschot van €50 en (tijdelijke) huisvesting

Tabel 3.2: Beoogd en gerealiseerd resultaat per preventiestrategie

	Skrep	Deconcentratie	Nazorg ex-gedetineerden
Beoogd resultaat	Deelname dagelijks 45 personen vooruitgang tav de gebieden: Arbeidssituatie; Doorstroming; Dagstructurering en Woonsituatie. Participatie van minimaal 8 bedrijven Afname verwervingscriminaliteit Vergroting eigenwaarde	Realisatie van een 3-tal gedeconcentreerde woonvormen in Sneek, Heerenveen en Drachten. Verbetering van positie van de doelgroep voor wat betreft de gebieden Arbeidssituatie; Doorstroming; Dagstructurering en Woonsituatie.	90 % is voorzien van een passende uitkering 90 % is voorzien van een basale vorm van huisvesting 80% wordt adequaat en naar eigen tevredenheid opgevangen
Bereikt resultaat 1 januari 2008	Streefcijfer aantal deelnemers gehaald Positief effect op deelnemers wat betreft bovengenoemde gebieden Streefcijfer deelnemende bedrijven behaald Duidelijke afname van het contact met justitie, voor een groot deel vanuit WWW project vergroting eigenwaarde behaald de beschrijving van de methodiek en een systeem om de ontwikkeling van deelnemers te volgen.	Realisatie van gedeconcentreerde woonvorm in 2006 in Sneek (24 pers.) Heerenveen (24 personen) en Drachten (24 personen) worden in 2008 gerealiseerd. Doorstroom op de participatieladder en woonladder wordt in veel gevallen gerealiseerd.. De HoNOS geeft geen significante verandering te zien wat betreft het psychisch en sociaal functioneren.	Structurele contacten en samenwerking met diverse instellingen waardoor betere informatievoorziening en protocolvorming. Methodiek is overdraagbaar naar andere gemeenten en penitentiaire instellingen (PI 'en) Geen volgsysteem aanwezig waardoor onvoldoende kwantitatieve gegevens beschikbaar zijn om doelstellingen te toetsen. Dit wordt verder ontwikkeld binnen veiligheidshuis, evenals monitoring-systeem
Resultaat volgens focusgroep	Veelbelovend en passende preventiestrategie op alle fronten: • voor deelnemers • wat betreft de gehanteerde methodiek • wat betreft de participatie van bedrijven, samenwerking en regie	Pilot in Sneek is veelbelovend en passend voor de doelgroep: • belevingsaspecten leiden tot positieve waardering • nagaan waarom dat niet in de HoNOS tot uitdrukking komt • mensen scoren significant lager bij herindicatie • geen negatieve beleving in de omgeving	Passende en veelbelovende strategie die nog geoptimaliseerd kan worden: • voorschotsystematiek loopt • niet alleen "poen,pas en dak", maar ook toeleiding naar arbeid en zorg • moeilijk om alle betrokkenen op 1 lijn te krijgen en aan afspraken te houden • soms geen toereikende wet- en regelgeving • Informatievoorziening politie en justitie sluit soms niet op elkaar aan

Vervolg Skrep

Wat betreft de verwervingscriminaliteit blijkt het onmogelijk te zijn gegevens via justitie of politie te krijgen met betrekking tot uitsluitend de mensen die deelnemen aan de Skrep projecten.

Tabel 3.3 Veranderingen bij Skrep-deelnemers

		Start project	Eind project
wonen	dak- en thuisloos	37 (82,2%)	4 (8,8%)
	eigen woning	7 (15,5%)	28 (62,2%)
werken	werk	1 (2,2%)	15 (34%)
	reïntegratietraject		6 (13,33%)
uitkering	11 (24,44%) mensen hebben geen uitkering meer doordat zij werk hebben gekregen. Eén heeft geen uitkering vanwege detentie.		
lichamelijke conditie	er is een grote vooruitgang in de lichamelijke condities. Eenderde meer mensen dan bij de start heeft aan het eind van het project de score "goed".		
psychische situatie	de totale psychische situatie van de deelnemers is verbeterd. Een kwart meer dan bij de start scoort daar aan het eind "redelijk" tot "goed".		
aanraking met justitie	het aantal mensen dat geen contact met justitie heeft is toegenomen van 14 (31,1%) naar 26 (57,7%). Een groot deel komt voort uit het WWW project.		
schulden	37,7% is aantoonbaar bezig gegaan met de aflossing van de schulden.		
hulpverlening	meer gebruik van hulpverlening		

De gegevens van tabel 3.3 komen uit de registratie van het Skrep project. Uit de gegevens blijkt een positieve verandering, hoewel niet over alle deelnemers gegevens bekend zijn. In het eindverslag Skrep 2006 wordt het resultaat van het project als volgt beschreven:

"Door het werken met een vaste groep mensen is de greep op mensen steviger. De meeste deelnemers ervaren door Skrep wel meer structuur, rust en ondersteuning. De stappen die gemaakt zijn bij het WWW project zijn het grootst." (Eindverslag Skrep, 2006)

De deelnemers zelf noemen met name positieve gevolgen voor hun gevoel van eigenwaarde.

4. De verandering in opvatting van de burgers wordt uitvoerig beschreven in hoofdstuk 4. Bezoekers van de binnenstad oordelen positiever over de overlast van dak- en thuislozen. Bij bewoners en winkeliers is de mening negatiever geworden.

Deconcentratie

Specifiek voor het project Deconcentratie zijn:

1. Realisatie van kleinschalige woonvoorzieningen en afbouw van grootschalige MO-voorzieningen;
 2. Verbetering van de positie van de doelgroep.
-
1. Eén van de drie geplande kleinschalige voorzieningen in de regio is gerealiseerd, voor de andere volgt realisatie in 2008.
 2. Hierna wordt de verandering in positie van de bewoners van het Sociaal Pension Sneek geschetst. Dit geschiedt aan de hand van gegevens die via de HoNOS verzameld zijn, aangevuld met gegevens die verkregen zijn van de mentoren en teamleider aldaar. Daarnaast is gebruik gemaakt van de resultaten uit de semi-gestructureerde interviews met bewoners voor- en na de verhuizing.

Samenstelling en verloop.

De samenstelling van de groep bewoners van het Sociaal Pension in Sneek is zoals in het projectplan beoogd, namelijk evenredig uit de Terp (MO) in Leeuwarden en dak- en thuislozen afkomstig uit regio Sneek (tabel 3.4). Zeven personen leefden eerst op straat en zijn via de nachtopvang in het Sociaal Pension Sneek gekomen. Voor hen is er duidelijk sprake van vooruitgang op de woonladder.

Vanaf eind december zijn er vijf personen vertrokken. De redenen voor vertrek zijn verschillend. Twee zijn naar een afkickkliniek gegaan, twee wonen nu zelfstandig en de bestemming van één persoon is onbekend.

Van deze vijf personen zijn er twee hoger op de woonladder gekomen.

Dagbesteding

Bijna niemand (zowel uit de Terp Leeuwarden, als uit regio Sneek -van de straat of van de nachtopvang-) heeft aan het begin van het project werk. Een enkeling heeft wel wat klusjes in de Terp gedaan. Aan het eind van de onderzoekperiode heeft iedereen een bepaalde vorm van dagbesteding, die aansluit bij de eigen mogelijkheden. Enige vorm van dagbesteding is namelijk een voorwaarde om in het sociaal pension te kunnen wonen.

Tabel 3.4: achtergrond, verloop en arbeidssituatie 29 deelnemers

	herkomst	Geko-men	Vertrokken	Reden van vertrek	ArbeidsSituatie/ dagbesteding nu
1.	Straat/ Sneek	20-02-07	28-09-07 naar afkickkliniek in Dordrecht	kwam afspraken niet na	binnenshuis
2.	Straat/ Sneek + nachtopvang	15-12-06			binnenshuis
3.	Terp	14-02-07			binnenshuis
4.	Terp	09-02-07			dagbesteding via GGZ
5.	Terp	07-02-07			betaald werk, jaarcontract
6.	Terp	12-02-07			binnenshuis, uitzicht op betaald werk
7.	Straat/ Sneek + nachtopvang	21-12-06			dagbesteding via GGZ, nu REAX
8.	Terp	14-02-06			
9.	Straat/ Sneek	19-02-07	24-08-07 bestemming onbekend	kwam afspraken niet na, bv gebruik op kamer met andere bewoners, politie	uitzendbureau
10.	Straat/ Sneek + nachtopvang	21-02-07	22-06-07 eerst naar de Terp woont nu zelfst.	uitgezet, escalerend alcoholmisbruik	uitzendbureau
1.	Terp	07-02-07			2 x per week vrijwilligerswerk extern
12.	Straat/ Sneek	16-02-07	02-06-2007 afkickkliniek	op eigen verzoek	dagbesteding via GGZ
13.	Terp	09-02-07			eerst dagbesteding via GGZ, nu REAX
14.	Terp	05-02-07			betaald werk, doet veel klusjes thuis
15.	Straat/ Sneek	28-12-06			dagbesteding via GGZ
16.	Straat/ Sneek + nachtopvang	16-02-07			betaald werk
17.	Straat/ Sneek + nachtopvang	27-12-06			binnenshuis
18.	Terp	16-02-07			
19.	Terp	23-02-07			in tuin, nu GGZ dagbesteding
20.	Pension Minnertsga	19-04-07			dagbesteding via GGZ
21.	Terp	12-02-07			via re-integratiebureau
22.	Straat/ Sneek + nachtopvang	09-01-07			dagbesteding via GGZ
23.	De Herberg Sneek (part.opvang)	19-06-07			nederlandse les
24.	Straat/ Sneek	10-08-07			binnenshuis, nu GGZ dagbesteding
25.	Terp	14-02-07			binnenshuis
26.	Straat/ Sneek + nachtopvang	10-07-07			tuin/koffie-diensten, gaat straks naar GGZ dagbesteding
27.	Familieopvang na detentie	31-05-07	28-12-07 woont nu zelfst.	ingetrokken bij vriendin	tuin
28.	Terp	12-09-07			dagbesteding via GGZ
29.	VNN: Nij Begin	21-01-08			bezig werk te krijgen

De dagbesteding uitgedrukt in activiteiten kan bestaan uit:

- Zorgen voor eigen kamer en eigen voeding (iedereen);
- Activiteiten binnen het pension, de tuin en huishoudelijke zaken wat betreft de gemeenschappelijke ruimten (9 personen);
- Dagbesteding via GGZ (7 personen);
- Via reïntegratiebureau of REAX (3 personen);
- Betaalde functie (zowel uitzendwerk als vaste baan, 5 personen).

De meeste mensen zijn begonnen met activiteiten in huis of tuin. Wanneer het mogelijk is wordt naar passende activiteiten extern gezocht. Tabel 3.4 toont bij enkele deelnemers de doorstroming van 'eenvoudige' naar 'complexere' vormen van werk, zoals bijvoorbeeld van binnenshuis naar dagbesteding via de GGZ en van dagbesteding via de GGZ naar werk via REAX.

Kijkend naar de participatieladder betekent het voor alle deelnemers een vooruitgang in vergelijking met de voorgaande situatie, vanuit de Terp in Leeuwarden of vanaf de "straat" in de regio.

Criminaliteit

In de oude situatie was voor deze doelgroep crimineel gedrag vaak overlevingsgedrag. Nu men een vaste woonplaats en een uitkering heeft is de noodzaak hiertoe komen te vervallen. Het gebeurt dan ook zelden dat de politie op bezoek komt in het Sociaal Pension Sneek. Een aantal bewoners is nog in detentie geweest, maar dat was in verband met eerdere vergrijpen. De hulpverlening schat in dat er nog wel door sommigen gedeald wordt, of kleine vergrijpen worden gepleegd, zoals zwartrijden. Maar in vergelijking met de vroegere situatie is er sprake van een duidelijke vooruitgang.

Psychisch en sociaal functioneren

In tabel 3.5 wordt een overzicht gegeven van het psychisch en sociaal functioneren. Dit betreft gegevens uit de HoNOS en gegevens die via de mentoren zijn verkregen.

De HoNOS laat geen significante verschillen zien tussen de verschillende metingen. Wel zijn er per individu over het algemeen kleine verschuivingen opgetreden (bij 9 personen is de situatie verbeterd, bij 8 mensen gelijk gebleven en bij 6 mensen negatiever).

Tabel 3.5: HoNOS en psychisch en sociaal functioneren 29 deelnemers

	honos 1 *)	honos 2*)	honos 3 *)	Structuur	Oordeel mentor over verandering psychisch en sociaal functioneren sinds start	opmerkingen
1	10	22	weg	verslechterd	problematiek verergerd	door escalerend gebruik drugs en alcohol
2	15	11		verbeterd	sterk verbeterd, door structuur en voeding.	was veel ziek, hulp bij ADL
3	15	19	21	verbeterd	gelijk gebleven	eerst geen klik met mentor, later beter
4	10	3		verbeterd	door dagbesteding veel meer structuur gekregen	
5	1	0		verbeterd	sterk verbeterd, stabiele situatie	waarschijnlijk op weg naar zelfstandig wonen
6	0	0	1	gelijk	gelijk gebleven, geen problemen	was al erg zelfstandig
7	15	13		verbeterd door woonsituatie	gaat goede kant op, soms terugslag door ziektebeeld	borderline problematiek
8	10	12		gelijk	gelijk	diabetes, geen ziekte inzicht
9	10	8	weg	verslechterd	verslechterd	kwam niet op mentorgesprek
10	20	23	21 /weg	gelijk	verslechterd, escalatie door alcohol	ging mis, daarom uitgezet
11	22	19	21	verbeterd	structuur doet erg goed	Korsakov
12	6	4	weg	moeilijk in structuur te krijgen	gelijk, bang om in de fout te gaan wb coke en alcohol	wilde graag naar afkickkliniek
13	6	6	6	structuur moeilijk	gelijk gebleven, erg op zichzelf, veel sturing nodig	veel ondersteuning bij ADL nodig
14	8	8	7	verbeterd	gelijk gebleven	Trekt zich nergens wat van aan
15	24	25		gelijk	veiligheid belangrijk	verblijfsindicatie, durft niet naar buiten
16	10	12		eerst goed, later slechter	wisselend	borderlineproblematiek, overtreedt steeds regels, samen drinken
17	7	7		verbeterd	soms dip, door structuur verbeterd	blijft veel in huis
18	9	9		verbeterd door woonsituatie	gelijk gebleven	kan moeilijk contact leggen, leeft in eigen wereld
19	23	21		verbeterd door werk	stemming wisselend	opgenomen geweest vanwege psychose
20	12	11	14	verbeterd door woonsituatie	gelijk gebleven	PDDNOS, autist, laag IQ
21	3	3		verbeterd	verbeterd	kan uiteindelijk op zichzelf wonen
22	4	4		verbeterd door werk	gelijk gebleven	kan op termijn met begeleiding zelfstandig
23	9	5		verbeterd door woonsituatie	wisselend	uitzicht op zelfst. wonen met fin. begeleiding
24	12	13		gelijk	gelijk gebleven, kan verbeteren	vertrouwen winnen met begeleiding en structuur
25	22	22	18	gelijk	gelijk	verblijfsindicatie, eten van tafeltje dekje, Korsakov
26	7	7		verbeterd door woonsituatie	gelijk	kan op termijn met begeleiding zelfstandig
27	4	weg		verbeterd	verbeterd	zou wel zelfstandig kunnen
28				verbeterd	Verbeterd, door rust	wil wat meer mensen en leven
29	10			verbeterd	verbeterd	nu clean, gaat goed

*) hoe hoger de score op de HoNOS, hoe meer problematiek

De meeste problemen komen voor op de items “overige psychische en gedragsproblemen”, “lichamelijke problemen”, “problemen met ADL activiteiten”, “alcohol, drugs of medicatie”. De minste problemen doen zich voor op de items “hallucinaties/wanen”, “zelfverwonding”, “woonomstandigheden” en “vaardigheden voor het gebruik en verbeteren van beroep/werk/vrije tijdsactiviteiten”.

De hulpverleners geven aan dat de positie en het psychisch en sociaal functioneren van de bewoners er over het algemeen op vooruitgegaan is. Dit komt ook uit de dossiers naar voren. Deze vooruitgang hangt nauw samen met de structuur die door het wonen in het pension geboden wordt en het feit dat iedereen bezigheden heeft.

Meer concreet: de structuur is verbeterd voor achttien personen, bij twee personen verslechterd en bij de overige negen gelijk gebleven. Het psychisch en sociaal functioneren is bij veertien mensen verbeterd, bij twaalf gelijk gebleven en bij drie verslechterd. Bij de mensen bij wie de situatie verslechterd is speelt met name het overmatig gebruik van alcohol en andere drugs een rol.

De bewoners zelf zijn positief over de verandering in hun leven. Een medewerker van de Terp in Leeuwarden vertelde dat er regelmatig bewoners uit het Sociaal Pension Sneek zeer positieve verhalen over hun ervaringen in Sneek vertellen. Voor een aantal is er inmiddels perspectief op zelfstandig wonen (of met woonbegeleiding).

Bij de semi-gestructureerde interviews (6 respondenten) die voor het vertrek naar het Sociaal Pension Sneek zijn afgenomen, geven de respondenten ‘meer zelfstandigheid’ als reden om naar Sneek te verhuizen aan. Voor enkelen is het Sociaal Pension Sneek de laatste tussenstap naar zelfstandig wonen. Men verwacht in Sneek meer vrijheid en zelfstandigheid, ook doordat er zelf gekookt moet worden. Andere positieve verwachtingen betreffen de kleinschaligheid, privacy en het werken aan de toekomst.

De zeven bewoners afkomstig uit de Terp die na de verhuizing geïnterviewd zijn, zijn erg tevreden over het verblijf in het Sociaal Pension Sneek. De verwachtingen die men vooraf had zijn uitgekomen. Vijf personen geven aan

goed op weg te zijn met hun doelen. Bij twee personen is dit, vanwege gezondheidsredenen, niet het geval. De informanten vinden het in het Sociaal Pension Sneek prettiger dan in de Terp. De algehele teneur is tevredenheid over de organisatie, de mentoren, het gebouw en de kamers, de bereikbaarheid en de omgang met klachten. In bijlage 7 is de interviewlijst opgenomen.

Ex-gedetineerden

Voor het deelproject ex-gedetineerden is een heldere en werkbare procedure ontwikkeld. Deze wordt echter nog niet in alle gevallen gehanteerd door de verschillende betrokken partijen. Het kost veel tijd om alle betrokkenen op één lijn te krijgen, mede omdat er bestaande (soms wettelijke) regelgeving, procedures en uitvoeringsafspraken mee gemoeid zijn.

Er is een werkwijze overeengekomen met Centrum Werk en Inkomen (CWI) en Sociale Zaken (Soza) voor het verstrekken van een uitkering (inclusief voorschot). Bij het verlaten van de poort kan iemand beschikken over een identiteitsbewijs, als hij/zij ingeschreven staat bij de burgerlijke stand in Leeuwarden. Tevens heeft SMO Fryslân een 5-tal bedden voor de opvang van mensen die de gevangenis verlaten.

De volgende beoogde resultaten zijn voor het project geformuleerd:

- 90 % is voorzien van een passende uitkering;
- 90 % is voorzien van een basale vorm van huisvesting;
- 80% wordt adequaat en naar eigen tevredenheid opgevangen.

Er blijkt geen volg- of registratiesysteem te zijn, waardoor onvoldoende kwantitatieve gegevens beschikbaar zijn om deze doelstellingen te toetsen. Ook wordt niet met deelnemers zelf geëvalueerd.

De intentie is wel om te komen tot een monitoring-systeem, maar de beperkte samenwerking tussen de betreffende instanties bemoeilijkt de realisatie hiervan.

3.4 Regie van de gemeente Leeuwarden

In tabel 3.6 wordt bij de verschillende projecten beschreven wie de betrokkenen bij de projecten zijn en wat het aandeel van de gemeente Leeuwarden is geweest. Hieronder volgen nog enige algemene opmerkingen over de gerealiseerde samenwerking.

Rol van de gemeente Leeuwarden

Binnen de Wmo pilot is er sprake geweest van verschillende rollen van de gemeente Leeuwarden: de ideeën zijn op velerlei wijzen uitgedragen, er is sprake van een coördinerende rol, faciliterende rol en de rol als initiatiefnemer en aanjager van samenwerking op allerlei fronten en met allerlei instellingen in de zorgketen.

De regierol van de gemeente Leeuwarden komt verder vooral tot uiting in de activiteiten:

- Voorzitter regionaal Wmo projectleiders overleg;
- Voorzitter projectleiders overleg G-27;
- Overleg met klankbordgemeenten over de voortgang van de Wmo pilot;
- Kenniscirculatie rond Wmo door het geven van diverse inleidingen, presentaties en workshops zowel regionaal als nationaal.

Evaluatie van de ontwikkelde activiteiten en de samenwerking met derden.

In de evaluatie met betrokkenen worden de volgende positieve ontwikkelingen genoemd:

- Samenwerking binnen de gemeente: betrekken van sectoren rond welzijn en zorg, sector sociale zaken, sector bouwen en wonen;
- Overleg met andere gemeenten is gekoppeld aan bestaande overlegstructuur;
- Overleg over de pilot en deelprojecten van 31 gemeenten via portefeuillehoudersoverleg “zorg en welzijn”;
- Contacten met zorgaanbieders en zorgkantoor is geïntensiveerd, principe afspraken over de financieringssystematiek voor de loketten in de regio tussen zorgkantoor, patiëntenorganisaties en gemeente;
- Samenwerking met uitvoerende organisaties in de keten;
- Structureel overleg met aanbieders van MO-voorzieningen;
- Continuering samenwerking met reïntegratiebedrijf rond project Skrep ook na Wmo pilot;

Aandachtspunten zijn:

- Weinig mensen overzien het geheel van activiteiten van de WMO pilot vanwege de complexiteit en de vele betrokken organisaties;
- Overleg met instellingen is gerealiseerd, maar de kwaliteit is nog niet naar tevredenheid;
- Afspraken maken met woningcorporaties over de sociale paragraaf.

Tabel 3.6: Regie gemeente Leeuwarden

	Skrep	Deconcentratie	Nazorg ex-gedetineerden
Betrokken partijen	Sector sociale zaken Leeuwarden Sector werk en inkomen SMO Fryslân Leger des Heils GGZ Friesland Verslavingszorg (VNN) Reax b.v. Landschapsbeheer Friesland Woningcorporaties CHF en NWF	SMO Fryslân GGZ Friesland Verslavingszorg (VNN) Woningbouwcorporaties en makelaars voor het zoeken naar geschikte locaties Provincie Friesland Wethouders en ambtenaren van regiogemeenten	Ministerie van Justitie/ Dienst Justitionele Inrichtingen Sociale zaken en UWV (voorschotten en uitkeringen) SMO Fryslân (huisvesting) Reclassering Verslavingszorg Noord Nederland
Rol van de gemeente	Leeuwarden bepaalt de opdracht, draagt zorg voor financiering, stimuleert de samenwerking in de keten van zorgverlening, zo nodig via voorwaarden in de subsidieverlening aan andere instellingen die deelnemen aan het project.	De gemeente heeft de beleidsregie. De gemeente heeft hier de rol van regisseur: samenbrengen van alle betrokken organisaties, beleid afstemmen, sturen op afspraken en beleid monitoren. De gemeente is voorwaardenscheppend voor het realiseren van de plannen.	De gemeente Leeuwarden heeft een inspirerende en coördinerende rol bij dit project Er is bij de gemeente Leeuwarden een functionaris aangesteld om de overdracht van ex/gedetineerden naar de nazorg beter te regelen. Deze functionaris heeft principe afspraken met allerlei instellingen gemaakt en kan bij individuele gevallen waarbij het niet goed gaat optreden.
overlegvorm	Uitvoeringswerkgroep 1 maal per maand	Op agenda directeurenoverleg opvanginstellingen.	Werkgroep 1 maal per maand.

4. Resultaten deelonderzoek perceptie van de omgeving

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de resultaten van het deelonderzoek perceptie van de omgeving.

4.2 Respons & sociaal demografische gegevens

Zoals beschreven in hoofdstuk 2 zijn bezoekers, bewoners en winkeliers van de binnenstad van Leeuwarden schriftelijk of mondeling bevraagd naar hun perceptie over dak- en thuislozen. In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van de beide meetmomenten waarbij 'voormeting' staat voor het meetmoment in juli 2006 en 'nameting' voor het meetmoment in juli 2007.

Tabel 4.1 geeft een overzicht van de respons van het aantal mensen dat per keer benaderd is.

Tabel 4.1: Respons

Type respondent	Voormeting	Nameting
Bezoekers	Ca 90% (n= 157)	Ca 90% (n= 163)
Bewoners	26% (n=163)	35% (n=58)
Winkeliers	88% (n=51)	88% (n=45)

Bij de respons van de bezoekers is uitgegaan van het aantal dat na uitleg over het doel van het onderzoek wel mee wilde werken. Degenen die op de vraag '*Mag ik u wat vragen?*' direct riepen geen tijd te hebben, zijn dus niet meegerekend bij de non-respons.

De non-respons bij de bewoners is met circa 70% het hoogst. Het betreft hier een schriftelijke enquête waarbij een respons van 30% niet ongebruikelijk is. In de voormeting is een grote groep bewoners aangeschreven, hiervan bleek een gedeelte te zijn verhuisd of te zijn overleden, ook wensten mensen niet opnieuw benaderd te worden. Voor de tweede meting is ervoor gekozen een kleinere groep bewoners, gericht aan te schrijven, dit verklaart de hogere respons in de nameting.

Tabel 4.2 toont enige sociaal demografische gegevens van de respondenten. Het betreft de gemiddelde leeftijd en het geslacht per groep respondenten. In bijlage 10 zijn alle gescoorde sociaal demografische gegevens weergegeven.

Tabel 4.2. Geslacht en leeftijd per respondentgroep

Voormeting				
		Bezoekers	Bewoners	Winkeliers
Geslacht	Man	71 (45%)	88 (54%)	29 (53%)
	Vrouw	86 (55%)	75 (46%)	22 (47%)
Gemiddelde leeftijd		39,2	54,5	36,0
Nameting				
		Bezoekers	Bewoners	Winkeliers
Geslacht	Man	83 (51%)	23 (43%)	23 (51%)
	Vrouw	80 (49%)	31 (57%)	22 (49%)
Gemiddelde leeftijd		42,8	58,6	35,9

Er zijn geen significante verschillen gevonden in de samenstelling van de drie respondentgroepen op basis van geslacht en opleidingsniveau. De leeftijd van de respondentgroepen verschilde wel significant van elkaar, waarbij de leeftijd van de bewoners gemiddeld het hoogst was en de leeftijd van de winkeliers het laagst.

Tussen de demografische gegevens en de scores op de vragenlijst zijn geen significante verschillen gevonden. Man of vrouw zijn maakt geen verschil, leeftijd, opleidingsniveau of burgerschapsstijl hebben geen invloed op de resultaten.

Tabel 4.3. toont het aantal respondenten per onderzoekslocatie per meetmoment.

Tabel 4.3. Spreiding respondenten per onderzoekslocatie.

	Voormeting	Nameting	Totaal
Bezoekers totaal	157	163	320
Zuidergrachtswal	54	54	
Centrum	54	57	
De tuinen	49	52	
Bewoners totaal	163	58	221
Zuidergrachtswal	54	19	
Centrum	94	29	
De tuinen	15	6	
Winkeliers totaal	51	45	96
Zuidergrachtswal	1	1	
Centrum	30	30	
De tuinen	20	8	
Totaal	371	266	637

4.3 Uitwerking per dimensie

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste resultaten per dimensie, voor een volledige statistische weergave van de resultaten wordt verwezen naar bijlage 11. Significante verschillen tussen de respondentgroepen worden met geel gemarkeerd en significante verschillen tussen de voor en de nameting worden met blauw gemarkeerd.

4.3.1 Dimensie 1 mening over dak en thuislozen in het algemeen

In tabel 4.4. wordt in een rapportcijfer weergegeven hoe de mening is van de drie respondentgroepen over dak- en thuislozen in het algemeen, waarbij 0 staat voor vervelend en 10 voor geen enkel probleem.

Tabel 4.4. Gemiddelde scores op **dimensie 1 mening over dak en thuislozen in het algemeen** per meetmoment.

	Voormeting gemiddeld	Nameting gemiddeld
Bewoners	5,0	4,7
Bezoekers	5,2	5,2
Winkeliers	5,5	5,2

- *Vershil tussen respondentgroepen*

Er is geen significant verschil tussen de 3 respondentgroepen op de beide meetmomenten. Dit betekent dat de gevonden verschillen op toeval kunnen berusten.

- *Vershil tussen voor en nameting per respondentgroep*

Er zijn geen significante verschillen tussen de voor en de nameting gevonden over de mening over dak- en thuislozen in het algemeen.

4.3.2 Dimensie 2 reactie op dak en thuislozen

Tabel 4.5. toont de gemiddelde scores op de reactie van de respondentgroepen op dak- en thuislozen. Voor de leesbaarheid zijn de scores omgezet naar een rapportcijfer, waarbij 0 staat voor mensen die dak- en thuislozen uit de weg gaan en 10 voor mensen die dit absoluut niet doen. Hoe lager het cijfer hoe minder de neiging om dak- en thuislozen te mijden.

Tabel 4.5. Gemiddelde scores op **dimensie 2 reactie op dak- en thuislozen** per meetmoment

	Voormeting gemiddeld	Nameting gemiddeld
Bewoners	3,0	4,0
Bezoekers	2,5	2,8
Winkeliers	2,4	4,1

■ significant verschil ten opzichte van de andere respondentgroepen

■ significant verschil tussen voor en nameting

▪ *Verskil tussen respondentgroepen*

Tabel 4.5. laat zien dat de bezoekers zich in vergelijking met de andere respondentgroepen het minst ongemakkelijk voelen als een dak- of thuisloze ze iets vraagt, ze hebben het minst de neiging om de andere kant op te lopen of kijken als ze een dak- of thuisloze zien en het minst bang zijn voor een dak- of thuisloze.

▪ *Verskil tussen voor en nameting per respondentgroep*

De verschillen tussen de voor en de nameting zijn voor zowel de bewoners als de winkeliers significant.

4.3.3 Dimensie 3 interactie met dak en thuislozen

Tabel 4.6. toont de gemiddelde scores per respondentgroep op de interactie met dak- en thuislozen. Voor de leesbaarheid zijn de scores omgezet naar een rapportcijfer, waarbij 0 staat voor geen interactie met dak- en thuislozen en 10 voor veel interactie. Hoe hoger het cijfer hoe meer interactie om dak- en thuislozen.

Tabel 4.6. Gemiddelde scores op **dimensie3 interactie met dak en thuislozen** per meetmoment

	Voormeting gemiddeld	Nameting gemiddeld
Bewoners	2,8	2,7
Bezoekers	2,8	2,7
Winkeliers	2,4	2,7

▪ *Verskil tussen respondentgroepen*

Er zijn geen significante verschillen tussen de respondentgroepen op het gebied van interactie met dak en thuislozen op beide meetmomenten.

▪ *Verskil tussen voor en nameting per respondentgroep*

Er is geen significante verandering in de interactie met dak en thuislozen tussen de voor en de nameting.

4.3.4 Dimensie 4 gevolgen voor de woon/werk omgeving

Tabel 4.7. toont de gemiddelde scores per respondentgroep op de gevolgen voor de woon/ werk omgeving. Voor de leesbaarheid zijn de scores omgezet naar een rapportcijfer, waarbij 0 staat voor geen gevolgen voor de woon/ werk omgeving en 10 voor veel gevolgen. Hoe lager het cijfer hoe minder de respondenten gevolgen ervaren van dak- en thuislozen op de woon/ werk omgeving.

Tabel 4.7. Gemiddelde scores op **dimensie 4 gevolgen voor de woon/werkomgeving** per meetmoment

	Voormeting gemiddeld	Nameting gemiddeld
Bewoners	2,8	4,2
Bezoekers	1,7	1,7
Winkeliers	3,4	4,2

■ significant verschil ten opzichte van de andere respondentgroepen

■ significant verschil tussen voor en nameting

▪ *Verskil tussen respondentgroepen*

De winkeliers ervaren tijdens de voormeting significant meer gevolgen voor de woon/werkomgeving dan de andere respondentgroepen.

▪ *Verskil tussen voor en nameting per respondentgroep*

De bewoners ervaren in de nameting significant meer gevolgen voor de woon/werkomgeving dan in de voormeting. Voor de bezoekers en de winkeliers is hierin geen significant verschil te meten.

4.3.5 Dimensie 5 ervaren overlast

Tabel 4.8. toont de gemiddelde scores per respondentgroep op de ervaren overlast. Voor de leesbaarheid zijn de scores omgezet naar een rapportcijfer, waarbij 0 staat voor geen overlast en 10 voor veel overlast. Hoe lager het cijfer hoe minder de respondenten overlast ervaren van dak- en thuislozen.

Tabel 4.8. Gemiddelde scores op **dimensie 5 ervaren overlast van dak en thuislozen** per meetmoment

	Voormeting gemiddeld	Nameting gemiddeld
Bewoners	3,6	4,9-
Bezoekers	2,4	2,0
Winkeliers	3,2	4,8

■ significant verschil ten opzichte van de andere respondentgroepen

■ significant verschil tussen voor en nameting

▪ *Verskil tussen respondentgroepen*

De bewoners ervaren significant meer overlast van dak- en thuislozen in vergelijking met de andere respondentgroepen tijdens zowel de voor als de nameting.

▪ *Verskil tussen de voor en nameting per respondentgroep*

Zowel de bewoners als de winkeliers ervaren tijdens de nameting significant meer overlast in vergelijking met de voormeting.

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de scores op de specifieke overlast items, per meetmoment. Voor de leesbaarheid zijn de scores omgezet naar een rapportcijfer, waarbij 0 staat voor geen overlast en 10 voor veel overlast. Hoe lager het cijfer hoe minder de respondenten overlast ervaren van dak- en thuislozen. Een overzicht van de verandering tussen de voor en de nameting in de ervaren overlast per respondentgroep is opgenomen in tabel 5B van bijlage 11. In tabel 4.9. zijn significante verbeteringen (lagere score) tijdens de nameting **groen** gemarkeerd, en significante verslechtingen (hogere score) tijdens de nameting **rood** gemarkeerd.

Tabel 4.9. Overzicht verschil in ervaren overlast per respondentgroep

	Bezoekers		Bewoners		Winkeliers	
Overlast van:	T1	T2	T1	T2	T1	T2
Bedelen	3,8	3,8	5,5	6,1	4,2	6,2
Geluidsoverlast	1,4	1,0	2,3	3,6	2,7	3,5
Lastiggevalen worden	2,2	1,5	3,2	3,9	2,8	4,9
Dat ze er zijn	1,9	1,8	3,4	5,2	3,2	5,1
Rondhangen	2,1	2,1	4,2	5,9	4,1	5,8
Geweld	1,0	0,8	1,8	2,4	1,5	2,6
Diefstal	1,4	1,4	2,6	3,5	3,3	3,7
Vernielingen	3,7	1,0	2,3	3,6	1,4	2,8
Rondslingerend afval	3,1	2,4	5,5	6,9	4,0	4,7
Wildplassen & poepen	2,3	2,2	3,5	6,6	4,9	3,3
Drugs	3,1	2,4	4,8	5,5	3,2	5,2
Dronkenschap	4,0	3,0	5,1	5,9	4,3	6,2
In de prullenbak zoeken	2,8	2,6	3,6	4,8	3,7	5,5
Vreemd doen	3,1	2,2	4,0	5,5	4,4	6,0
Er vies uitzien	3,8	3,2	4,5	6,2	5,2	6,8

- significant positieve verandering tussen voor- en nameting
■ significant negatieve verandering tussen voor- en nameting

4.3.6 Dimensie 6A Invloed volgens bezoekers

Tabel 4.10 toont de gemiddelde scores op de invloed volgens bezoekers op de aantrekkelijkheid van de binnenstad. Voor de leesbaarheid zijn de scores omgezet naar een rapportcijfer, waarbij 0 staat voor geen invloed en 10 voor veel invloed. Hoe lager het cijfer hoe minder de bezoekers invloed ervaren van dak- en thuislozen.

Tabel 4.10. Gemiddelde scores op **dimensie 6A invloed volgens de bezoekers** per meetmoment.

	Voormeting gemiddeld	Nameting gemiddeld
Bezoekers	2,3	2,2

▪ Verschil tussen voor en nameting per respondentgroep

Bezoekers ervaren geen verschil in de invloed van dak- en thuislozen op de aantrekkelijkheid van de binnenstad tussen de voor en de nameting.

4.3.7 Dimensie 6B Invloed volgens bewoners

Tabel 4.11. toont de gemiddelde scores op de invloed van dak- en thuislozen op de tevredenheid met de directe leefomgeving, de waarde van de panden in de binnenstad en de aantrekkelijkheid van de binnenstad aangegeven door de bewoner. Voor de leesbaarheid zijn de scores omgezet naar een rapportcijfer, waarbij 0 staat voor geen invloed en 10 voor veel invloed. Hoe lager het cijfer hoe minder de bewoners invloed ervaren van dak- en thuislozen.

Tabel 4.11. Gemiddelde scores op **dimensie 6B invloed volgens de bewoners** per meetmoment

	Voormeting gemiddeld	Nameting gemiddeld
Bewoners	3,1	4,5

■ significant verschil tussen voor en nameting

- *Vershil tussen de voor en nameting per respondentgroep*

De bewoners ervaren tijdens de nameting significant meer invloed van dak- en thuislozen.

4.3.8 Dimensie 6C Invloed volgens winkeliers

Tabel 4.12. toont de gemiddelde scores op de invloed van dak- en thuislozen op de tevredenheid met de directe leefomgeving, de waarde van de panden in de binnenstad en de aantrekkelijkheid van de binnenstad aangegeven door de winkelier. Voor de leesbaarheid zijn de scores omgezet naar een rapportcijfer, waarbij 0 staat voor geen invloed en 10 voor veel invloed. Hoe lager het cijfer hoe minder de winkeliers invloed ervaren van dak- en thuislozen.

Tabel 4.12. Gemiddelde scores op **dimensie 6C invloed volgens de winkeliers** per meetmoment

	Voormeting gemiddeld	Nameting gemiddeld
Winkeliers	2,5	3,3

- *Vershil tussen de voor en nameting per respondentgroep*

Er is geen significant verschil tussen de voormeting en de nameting.

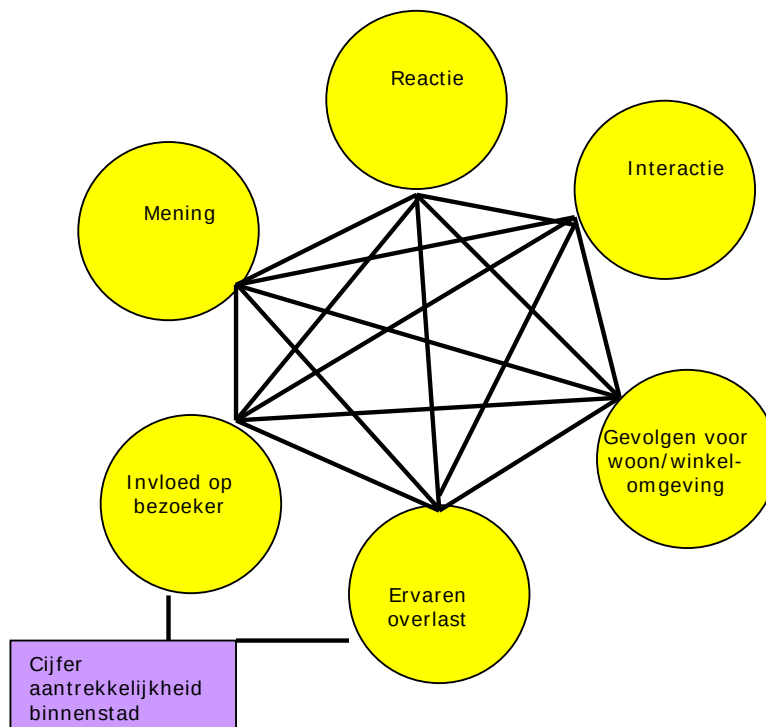
4.4 Samenhang tussen de verschillende dimensies

Er bestaat een sterke samenhang tussen de verschillende dimensies onderling. In de figuren 1,2 en 3 wordt per respondentgroep de samenhang tussen de verschillende dimensies weergegeven, waarbij alle lijnen staan voor een significante associatie. In bijlage 12 worden de exacte richtingen van de associaties weergegeven.

Samenhang tussen de verschillende dimensies voor bezoekers

Op een schaal van 0 tot 10 waarbij een 0 staat voor heel onaantrekkelijk en een 10 voor heel aantrekkelijk geven de bezoekers tijdens de voormeting gemiddeld een 6,8 voor de aantrekkelijkheid van de binnenstad en tijdens de nameting een 7,0, deze verhoging is niet significant.

Er is een significante associatie tussen het rapportcijfer dat bezoekers geven aan de aantrekkelijkheid van de binnenstad van Leeuwarden en de overlast die ze ervaren van dak en thuislozen en de invloed op bezoekers. Hoe minder overlast de bezoekers ervaren en hoe minder invloed ze ervaren, des te hoger scoren ze op de aantrekkelijkheid van de binnenstad (figuur 1).

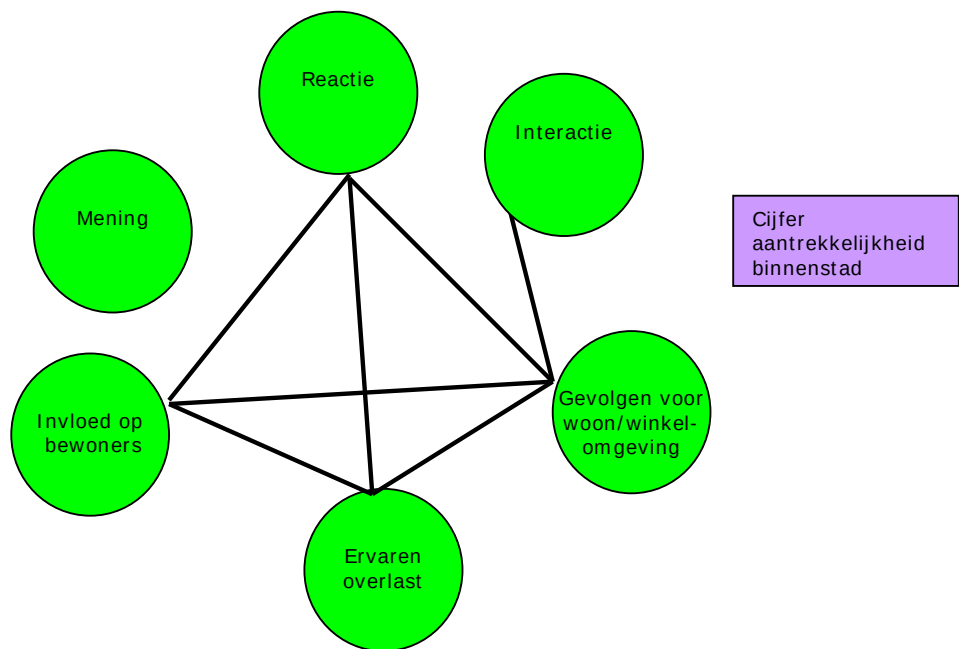
Figuur 1. Associatie tussen de verschillende dimensies voor **bezoekers**

Bezoekers die weinig interactie hebben met dak- en thuislozen ervaren meer negatieve gevolgen voor de woon/werkomgeving, meer overlast en meer invloed van dak- en thuislozen. Maar de bezoekers die weinig interactie hebben met dak- en thuislozen zijn over het algemeen wel positiever over dak- en thuislozen.

Samenhang tussen de verschillende dimensies voor bewoners.

Op een schaal van 0 tot 10 waarbij een 0 staat voor heel onaantrekkelijk en een 10 voor heel aantrekkelijk geven de bewoners tijdens de voormeting gemiddeld een 6,9 voor de aantrekkelijkheid van de binnenstad en tijdens de nameting een 6,8, dit verschil is niet significant.

Er is geen associatie tussen het rapportcijfer dat bezoekers geven aan de aantrekkelijkheid van de binnenstad van Leeuwarden en de verschillende dimensies (figuur 2).

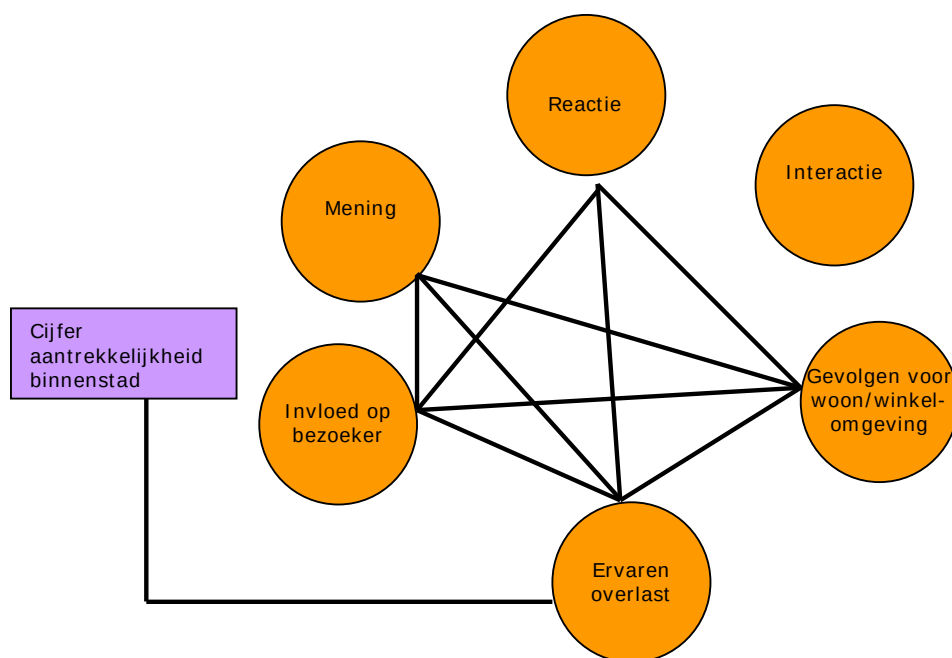
*Figuur 2. Associatie tussen de verschillende dimensies voor **bewoners**.*

Samenhang tussen de verschillende dimensies voor winkeliers.

Op een schaal van 0 tot 10 waarbij een 0 staat voor heel onaantrekkelijk en een 10 voor heel aantrekkelijk geven de winkeliers tijdens de voormeting gemiddeld een 6,9 voor de aantrekkelijkheid van de binnenstad en tijdens de nameting een 6,7, dit verschil is niet significant.

Er is een significante associatie tussen het rapportcijfer dat de bezoekers geven aan de aantrekkelijkheid van de binnenstad van Leeuwarden en de ervaren overlast. Hoe minder overlast ervaren wordt, des te hoger het rapportcijfer (figuur 3).

Hoe positiever de mening over dak- en thuislozen, hoe meer winkeliers op dak- en thuislozen reageren en hoe meer ze gevolgen ervaren van dak- en thuislozen, des te meer overlast ervaren winkeliers.

*Figuur 3. Associatie tussen de verschillende dimensies voor **winkeliers***

5. Conclusies & aanbevelingen

5.1 Inleiding

In dit laatste hoofdstuk wordt een antwoord geformuleerd op de vragen van het onderzoek

5.2 Deelonderzoek preventiestrategieën

De deelvragen voor het deelonderzoek preventiestrategieën worden in deze paragraaf beantwoord.

Deelvraag 1 en 5

1. *Hoe is het project (de ontwikkelpilot) gerealiseerd in de projectperiode:*
 - a. *Welke activiteiten zijn binnen het project ontwikkeld?*
 - b. *Hoe is de regie van Leeuwarden op de keten van voorzieningen geweest?*
 - c. *Hoe is de samenwerking en taakverdeling tussen gemeenten onderling verlopen?*
5. *Hoe beoordelen de direct betrokkenen het project in het licht van (1) regie, (2) positie als centrumgemeente en (3) samenwerking.*

Binnen de ontwikkelpilot vallen een aantal projecten die in meer of mindere mate met elkaar samenhangen. De activiteiten binnen deze projecten hebben betrekking op:

1. Preventie of het voorkomen dat kwetsbare mensen buiten de boot vallen of herhaling, zodat geen beroep hoeft te worden gedaan op de opvangvoorzieningen.
2. Opvang die bestaat uit het bieden van bed, bad en brood (ook wel asiel genaamd).
3. Handhaving of het voorkomen dat mensen steeds hulpbehoevender worden en het begeleiden en ondersteunen om op eigen niveau te kunnen functioneren.
4. Herstel, waaronder alle activiteiten vallen die de zelfredzaamheid bevorderen en mensen terug brengen tot enig niveau van zelfstandig functioneren.

Binnen de projecten Skrep, Deconcentratie en Ex-gedetineerden zijn werkwijzen ontwikkeld die een voorbeeld kunnen zijn en overgedragen kunnen worden aan andere regio's, instellingen en gemeenten. Er is sprake van een vernieuwende aanpak. Bij de WMO-pilot gaat het deels om het versterken van al ingezet beleid, deels om het ontwikkelen van nieuwe werkwijzen. Beide zaken hebben vanuit de Wmo-pilot een grote impuls gekregen.

De regie van de gemeente Leeuwarden heeft vorm gekregen in een coördinerende en/of faciliterende rol bij (onderdelen van) de projecten, in de rol van initiatiefnemer en aanjager van samenwerking op allerlei fronten en met allerlei instellingen in de zorgketen en via het op velerlei wijzen uitgedragen van de ideeën van de WMO pilot.

De projecten rond de Wmo pilot hebben een impuls gegeven aan de samenwerking tussen de verschillende voorzieningen in de keten, zowel op uitvoerend als op beleidsniveau. Het overleg en de samenwerking heeft een structureel karakter gekregen onder andere doordat het is ingebed in bestaande overlegorganen.

De rol van de centrumgemeente is bij dit proces van groot belang geweest. De mening van de focusgroep over de regie van de gemeente Leeuwarden als centrumgemeente is positief.

Hoewel er sprake is van nauwere samenwerking tussen betrokken partijen in de keten van voorzieningen blijkt ook dat:

- Weinig mensen het geheel van ontwikkelde activiteiten overzien vanwege de complexiteit en de vele betrokken organisaties;
- Overleg met instellingen gerealiseerd is, maar dat de kwaliteit soms nog niet naar tevredenheid is;
- Er nog meer afspraken gemaakt moeten worden met woningcorporaties.

Het is aan te bevelen hier gerichte actie op in te zetten.

Deelvraag 2

2. Welke preventiestrategieën zijn ingezet voor welke risicogroep?

In het onderzoek zijn vooral de volgende preventiestrategieën nader bekeken:

- Skrep;
- Deconcentratie;
- Ex-gedetineerden.

Deze preventiestrategieën zijn gericht op het voorkómen van instroom in de maatschappelijke opvangvoorzieningen. Bij vergelijking van de drie projecten valt op dat het project Ex-gedetineerden gericht is op het voorkomen van recidive en/of afglijden naar de goot. Bij de projecten Skrep en Deconcentratie is het uiteindelijke doel vooral gericht op het bevorderen van maatschappelijk participatie van mensen. Daarmee is het project Ex-gedetineerden gericht op primaire preventie, terwijl Skrep en Deconcentratie meer secundair van karakter zijn; dus via het verbeteren van de positie van de doelgroep, wordt verder afglijden voorkomen. Bij het project Ex-gedetineerden ligt de nadruk op materiële ondersteuning, terwijl bij Skrep en Deconcentratie het vooral gaat om ondersteuning en begeleiding van dagactiviteiten (of werk) al dan niet in combinatie met wonen voor dak- en thuislozen.

Deelvraag 3 en 4

- 3. Welke resultaten (in ieder geval m.b.t. arbeidssituatie, dagstructurering en woonsituatie) worden met welke strategie nagestreefd? In hoeverre laten rapportages etc. zien dat deze resultaten bereikt zijn?*
- 4. In hoeverre beoordelen de direct betrokkenen de preventiestrategieën als passend.*

Duidelijk is dat binnen alle projecten een wezenlijke bijdrage is geleverd aan verbetering van de positie van dak- en thuislozen ten aanzien van maatschappelijke participatie, dagstructurering en woonsituatie. Dit is gerealiseerd middels een integrale aanpak op het gebied van zorg, welzijn, arbeid, inkomen en wonen. De combinatie van de “participatieladder” en de “woonladder” heeft bewezen succesvol te zijn.

De positie van de deelnemers bij de projecten Skrep en Deconcentratie is tijdens de looptijd van de projecten sterk verbeterd wat betreft de arbeidsparticipatie, woonsituatie, dagstructurering en psychosociaal functioneren. Dit blijkt zowel uit de cijfers, de mening van de hulpverleners als de ervaringen van de deelnemers zelf. De beschikbare gegevens over criminaliteit en overlast laten ook een positieve ontwikkeling zien, maar behoeven nog een betere registratie en monitoring van de deelnemers aan de projecten.

Het project Ex-gedetineerden, dat van de drie projecten het meest recentelijk is gestart, vereist nog aandacht. Er is een heldere en werkbare procedure ontwikkeld, maar deze wordt nog niet in alle gevallen gehanteerd door de

verschillende betrokken partijen. Verbeterpunten voor de toekomst betreffen: (1) samenwerking/informatie-uitwisseling tussen alle betrokken instanties, (2) kwantitatieve gegevensverzameling, (3) afspraken uitbreiden naar andere gemeenten en andere penitentiaire instellingen en (4) de intentie is om te komen tot een monitoring-systeem, maar de beperkte samenwerking tussen de betreffende instanties bemoeilijkt de realisatie hiervan. Het is aan te bevelen om hier gerichte acties op in te zetten.

Bij het project Deconcentratie is er veel overleg en afstemming geweest tussen de centrumgemeente en de regiogemeenten o.a over de subsidieoverheveling en betaling van uitkeringen. Dat is goed afgerond, maar heeft wel tijd gekost. Uiteindelijk is er één locatie gerealiseerd in de pilot-periode. Bij de andere locaties is de vertraging opgetreden door de moeite bij het vinden van een geschikte locatie. De gedeconcentreerde woonvoorzieningen in Smallerland en Heerenveen zullen in 2008 gerealiseerd worden.

De focusgroep beoordeelt de preventiestrategieën als passend voor de verschillende doelgroepen. De weg naar een meer gedifferentieerd en op de doelgroep toegespitst aanbod is duidelijk ingezet. Ook vindt men de strategieën veelbelovend, vanwege de winst die ten aanzien van de samenwerking tussen de verschillende voorzieningen is geboekt. Dit heeft geleid tot structurele samenwerking onder andere binnen de bestaande overlegvormen. Het is echter nog niet optimaal. De gesignaleerde verbeterpunten behoeven nog extra aandacht.

5.3 Deelonderzoek perceptie van de omgeving

De deelvragen voor het deelonderzoek perceptie van de omgeving worden in deze paragraaf beantwoord.

Deelvraag 1

1. Wat vinden bewoners en bezoekers van dak- en thuislozen in het algemeen?

Zowel bewoners, bezoekers als winkeliers geven op een schaal van 1 tot 10, waarbij 1 staat voor geen enkel probleem en 10 voor vervelend, gemiddeld een 5 voor de mening over dak en thuislozen in het algemeen. Dit betekent dat alle respondentengroepen de aanwezigheid van dak- en thuislozen noch vervelend, noch

geen enkel probleem vinden. Een score van 5 kan samenhangen met de neiging van respondenten om het 'veilige midden' te kiezen.

Er is geen verschil gevonden tussen de voor- en de nameting.

Deelvraag 2

2. Welke invloed heeft de aanwezigheid van dak- en thuislozen in de beleving van bewoners van de binnenstad op 'wonen en welzijn'?

Waarde woning

Bewoners scoren op een schaal van 0 tot 10 waarbij 0 staat voor weinig invloed van dak en thuislozen op de waarde van de woning en 10 voor veel invloed een 4,8 tijdens de voor en een 6 tijdens de nameting. Deze verandering is significant. Bewoners vinden dus in toenemende mate dat de aanwezigheid van dak- en thuislozen een negatieve invloed heeft op de waarde van de panden in de binnenstad. De score 6 staat bovendien voor een redelijke mate van veronderstelde invloed.

Aantrekkelijkheid buurt

Op een schaal van 0 tot 10 waarbij 0 staat voor geen invloed van dak- en thuislozen op de aantrekkelijkheid van de buurt en 10 voor enorme invloed op de aantrekkelijkheid van de buurt scoren bewoners tijdens de voormeting gemiddeld een 3,9 en tijdens de nameting een 4,8. Deze verandering is significant. De invloed die bewoners ervaren van dak- en thuislozen op de aantrekkelijkheid van de buurt wordt in toenemende mate gevoeld. Een score van bijna 5 staat bovendien voor een redelijke mate van veronderstelde invloed.

Ervaren overlast

De bewoners en de winkeliers ervaren tijdens de nameting meer overlast van dak en thuislozen. Dit zou verklaard kunnen worden uit het feit dat een belangrijk deel van deze groep respondenten zowel in de voor- als in de nameting hebben meegedaan aan het onderzoek. Het gericht vragen naar overlast tijdens de voormeting kan in de periode na het interview er toe geleid hebben dat de respondenten extra gelet hebben op en gepraat hebben over de ervaren overlast, waardoor men zich hier meer van bewust is geworden. Dit is een bekend probleem bij gepaarde metingen. De bewoners ervaren de meeste overlast van rondslingerend afval. Dat de dak- en thuislozen er vies uitzien wordt door bewoners én winkeliers als overlastgevend ervaren.

Gevoel van veiligheid

Op een schaal van 0 tot 10 waarbij 0 staat voor geen enkele invloed van dak- en thuislozen op het gevoel van veiligheid en een 10 voor veel invloed scoren de bewoners tijdens de voormeting een 3,2 en tijdens de nameting een 4,3. De invloed die bezoekers ervaren op het gevoel van veiligheid is daarmee beperkt, maar wel aanwezig.

Deelvraag 3

3. Welke invloed heeft de aanwezigheid van dak- en thuislozen in de beleving van bezoekers van de binnenstad op 'winkelplezier'?

Aantrekkelijkheid winkelgebied

Op een schaal van 0 tot 10 waarbij 0 staat voor geen enkele invloed en 10 voor veel invloed scoren de bezoekers een 2,3 tijdens de voormeting en een 2,2 tijdens de nameting op de invloed van dak- en thuislozen op het winkelplezier. Dit betekent dat de bewoners dus weinig invloed van de aanwezigheid van dak- en thuislozen ervaren op hun winkelplezier.

Ervaren overlast

De bezoekers ervaren tijdens de nameting significant minder overlast van lastiggevallen worden, dronkenschap en vreemd doen in vergelijking met de voormeting.

Gevoel van veiligheid

De bezoekers ervaren op een schaal van 0 tot 10 waarbij 0 staat voor geen invloed van dak- en thuislozen op het gevoel van veiligheid en een 10 voor veel invloed scoren de bezoekers tijdens de voormeting een 2,5 en tijdens de nameting een 1,8. Bezoekers ervaren dus weinig invloed van dak- en thuislozen op hun gevoel van veiligheid.

Deelvraag 4

4. In hoeverre is er sprake van interactie tussen dak- en thuislozen en bewoners/bezoekers?

Op een schaal van 0 tot 10 waarbij 0 staat voor geen interactie en 10 voor veel interactie met dak- en thuislozen scoren zowel de bewoners als de bezoekers tijdens de voormeting een 2,8 en tijdens de nameting een 2,7. Dit betekent dat

er niet veel interactie is tussen bewoners en dak- en thuislozen en evenmin tussen bezoekers en dak- en thuislozen.

Samenvattende conclusies en aanbevelingen voor het deelonderzoek perceptie van de omgeving

Wat mensen over het algemeen van dak- en thuislozen vinden is in de onderzoeksperiode niet veranderd. Het vermoeden bestaat bij de onderzoekers dat de perceptie van mensen niet snel zal veranderen zolang zij zelf niet expliciet geconfronteerd worden met dak- en thuislozen. Vervolgonderzoek waarin mensen expliciet met dak- en thuislozen geconfronteerd worden zou hier meer inzicht kunnen geven. Bovendien zou met dit onderzoek nagegaan kunnen worden welke acties gericht op het in contact brengen van dak- en thuislozen met niet-dak- en thuislozen het meeste opleveren voor (minimaal) de perceptie van de omgeving.

Het cijfer voor de aantrekkelijkheid van de binnenstad is gemiddeld rond de 7. Voor zowel de bezoekers, de bewoners als de winkeliers hangt dit cijfer samen met de ervaren overlast. Hoe minder overlast ervaren wordt, des te hoger het rapportcijfer voor de aantrekkelijkheid van de binnenstad.

De bezoekers ervaren tijdens de nameting minder overlast van dak- en thuislozen in vergelijking met de voormeting. Dit zou een gevolg kunnen zijn van de verschillende interventiestrategieën.

De bewoners en de winkeliers ervaren in de nameting meer overlast van dak en thuislozen dan bezoekers. Dit kan echter een vertekening van de resultaten zijn doordat dezelfde groep mensen is bevraagd.

Bij de bezoekers hangen alle dimensies met elkaar samen terwijl dat bij de bewoners en de winkeliers veel minder het geval is. Dit doet vermoeden dat bij het beantwoorden van de vragen bij bewoners en winkeliers ook andere factoren dan dak- en thuisloosheid een rol hebben gespeeld. Zo wonen er in de binnenstad veel studenten en is het goed mogelijk dat de overlast die nu is toegerekend aan dak- en thuislozen eigenlijk wordt veroorzaakt door studenten. De overlast van deze groep zou wel eens vooral bewoners en winkeliers kunnen treffen. Hierbij valt te denken aan nachtelijke dronkenschap, gepaard gaand met lawaai en vandalisme. Interventies gericht op dak- en thuislozen zullen deze overlast niet weg kunnen nemen.

Om hier meer zicht op te krijgen wordt aanbevolen om de perceptiemeting nog enige jaren voort te zetten om de trend beter te kunnen monitoren en te kunnen interpreteren.

6 Geraadpleegde bronnen

1. Swanborn PG. Evalueren. Amsterdam: Boom; 1999.
2. Herder, O, Projectplan ontwikkelpilot Wmo Leeuwarden, 2005
3. Willemse, F. Voor iedereen een plek, : voortgang Regiovisie Maatschappelijke Opvang: een betere spreiding van voorzieningen voor kwetsbare burgers over Fryslân en Leeuwarden. Leeuwarden, 2006.
4. Motivaction, Verdeling op basis van landelijke verdeling sociale milieus, Amsterdam, december 2005.
5. Motivaction, Gemeente Den Haag, Burgerschapstijlen in Dan Haag, Amsterdam, december 2005
6. Gemeente Leeuwarden, afdeling Welzijn. Interactieve koersbepaling voor de expeditie naar nieuwe arrangementen voor Maatschappelijke ondersteuning, Leeuwarden, augustus 2005.
7. TNO rapport 22516/25420. Evaluatie van Skrep 2003/2005.
8. Gemeente Leeuwarden, afdeling Welzijn, Projectplan Participatieladder voor de onderkant, 2005.
9. SMO Fryslan, Naar een menselijke maat, aanzet tot het beleidsplan 2005/2007, juni 2005
10. Reax, Eindverslag 2006, evaluerend verslag Skrep, Leeuwarden
11. Politie Fryslân, team Leeuwarden, R.Boersma, Versnelde afhandeling van Verslaafden (project VAV) – Jaarverslag 2006
12. Politie Fryslân, team Leeuwarden, R.Boersma, Versnelde afhandeling van Verslaafden (VAV) – Jaarverslag 2007
13. Registratie Skrep 2007